

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΚΗ*

Αναδιφρώντας το χθες 55 Λίγες σταγόνες ιστορίας: ο Λουκάς Πίτλιγγερ και η καθολική κοινότητα του Ρεθύμνου

Μεγάλη Παρασκευή σήμερα και το θέμα των «Αναδιφρήσεων» δεν θα μπορούσε να είναι άλλο παρά θρησκευτικό. Αφορμάται από την εκδήμια πριν από ενάμιση μήνα του νεωκόρου της Καθολικής Εκκλησίας του Ρεθύμνου **Λουκά Πίτλιγγερ**. Η ιστορία του σεμνού και ευγενούς αυτού ανθρώπου για όποιον δεν την γνωρίζει αποτελεί μια έκπλη-

ξη, για την οποία το μόνο που προ-ιδεάζει είναι το όνομα και, περισσότερο, το επίθετό του. Με την ευκαιρία αυτή δεν θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε και στην αρχιτεκτονική και στην ιστορία του ναού που υπηρέτησε με τόση αφοσίωση αλλά και στη γενικότερη ιστορία του καθολικισμού στην πόλη μας, από άποψη αυστηρά ιστορική.

Γνώρισα τον **Λουκά Πίτλιγγερ** όταν χρειάστηκε να κάνω ένα μνημόσυνο στη μνήμη του φίλου Ρεθυμνολάτρη **Νομπέλ Αρμάν**. Οι αναγνώστες θα μου επιτρέψουν να υπενθυμίσω ότι ο αείμνηστος εκείνος Γάλλος είχε γεννηθεί το 1942 και είχε σπουδάσει τέσσερις τομείς της επιστήμης και του πολιτισμού. Από το 1984 είχε εγκατασταθεί στην Ελλάδα, διατελώντας σύμβουλος του Υπουργείου Νέας Γενιάς και της Ελληνικής Ραδιοφωνίας Τηλεόρασης και υπεύθυνος πολιτιστικών προγραμμάτων του Δήμου Αθηναίων. Στη συνέχεια είχε έρθει στο Ρέθυμνο, συνεργαζόμενος με τον Δήμο μας στα ευρωπαϊκά προγράμματα. Το 2004 ασθένησε βαριά και νοσηλεύτηκε επί μακρόν στο Νοσοκομείο. Στη συνέχεια εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου, ανασφάλιστος από αρκετούς από τους Έλληνες εργοδότες του, δεν κατόρθωσε να πάρει σύνταξη και βρήκε καταφύγιο -παρότι Καθολικός- στη γυναικεία μονή Αγίου Αρτεμίου Κορυδαλλού. Πέθανε το 2015 και η εκπεφρασμένη επιθυμία του να τον σκεπάσει το χώμα του Ρεθύμνου δεν μπόρεσε να εκπληρωθεί.

Στο τεσσαρακονθήμερο μνημόσυνό του τον Ιούνιο του 2015 ήταν που γνωρίστηκε με τον **Λουκά Πίτλιγγερ**. Ο επίσημος αείμνηστος σήμερα Λουκάς εκτέλεσε σε όλη τη διάρκεια του τεσσαρακονθήμερου μνημοσύνου καθήκοντα πέραν και του νεωκόρου, που διατελούσε τα τελευταία χρόνια στην καθολική Εκκλησία της πόλης μας. Βοήθησε ου-

σιαστικά στη λειτουργία -που ομολογώ πρώτη φορά παρακολουθούσα- τον πατέρα **Πέτρο Ρούσσο**, που είχε έρθει επί τούτου από τα Χανιά. Μαζί μάλιστα με τη σύζυγό του και χωρίς να το έχω σκεφθεί και ζητήσει, μετά την ακολουθία παρέθεσαν εξ ιδίων μια μικρή δεξίωση στους λιγοστούς συμπολίτες που είχαν τότε παρευρεθεί.

Να μου επιτραπεί να προσθέσω ότι σ' αυτούς τους λίγους συμπεριλαμβανόταν ο **Αντώνης Μαυράκης**, ο οποίος σκόρπισε με την τρομπέτα του τις μελωδικές μελωδίες ενός Ρέκιεμ στον χώρο του Αγίου Αντωνίου. Ένα χρόνο μετά ο ίδιος κατέλας μουσικός

μας προσέφερε εκεί μέσα μια επίσης κατασκευαστική πανδαισία με την ευκαιρία των εορτών του Πάσχα, όπως άλλωστε έκανε και τον Απρίλιο του περασμένου έτους. Οι συναυλίες αυτές ήταν -μετάξύ άλλων- μια καλή ευκαιρία για να μπουν για πρώτη φορά στην εκκλησία του Αγίου Αντωνίου της Παδούης πολλοί Ρεθεμνιώτες, που το ήθελαν αλλά δεν το τολμούσαν χωρίς συντροφιά και αφορμή. Ας μου επιτραπεί να σημειώσω εδώ ότι έχω διαπιστώσει πως επίσκεψη σε άλλους, μη ορθόδοξους λατρευτικούς χώρους, προκαλεί στους ορθόδοξους μια έκδηλη αμηχανία, γεγονός που με έχει κάνει να συμπεριλαμβανώ συχνά πυκνά τόσο τον Άγιο Αντώνιο όσο και την Καθολική Εκκλησία της Παναγίας των Χανίων αλλά και την ανακαινισμένη Εβραϊκή Συναγωγή Ετζ Χαγίμ στις ξεναγήσεις που προσφέρω στις δύο αυτές πόλεις.

Ας ξαναγυρίσουμε όμως στον αείμνηστο **Λουκά** και ας προσπαθήσουμε να γευτούμε λίγες σταγόνες της ιστορίας του. Αν θέλουμε να το κάνουμε, θα πρέπει να μεταφερθούμε ενάμιση και πλέον αιώνα πριν, στην άφιξη δηλαδή στην νεοσύστατη ακόμα τότε Ελλάδα του ανήλικου βασιλιά Όθωνα. Ο **Όθων Φρειδερίκος Λουδοβίκος Βίττελσμπαχ** (φωτογραφία της προτομής του στο Νέο Ηράκλειο) το 1833, σε ηλικία 17 χρόνων, είχε αποβιβαστεί στο Ναύπλιο, συνοδευόμενος όχι μόνο από τη γνωστή τριμελή Αντιβασιλεία αλλά και από 3.500 στρατιώτες.

Μαζί του ήρθαν και επιτελεία ολόκληρα επιστημόνων, όπως για παράδειγμα ο καθηγητής αρχιτεκτονικής Φρίντριχ φον Γκέρντερ, που σχεδίασε το κτήριο της σημερινής Βουλής, αλλά και 33 οικογένειες Βαυαρών, που εγκαταστάθηκαν μόλις στη χώρα μας

και ίδρυσαν τον οικισμό του μετέπειτα Νέου Ηρακλείου Αττικής. Εκεί, στα σύνορα με την Πεύκη, μπορούμε και σήμερα να συναντήσουμε τους απογόνους των οικογενειών αυτών, οι οποίοι αν και ελληνοποιήθηκαν (έδωσαν και νεκρούς κατά τους πολέμους) δεν έχασαν την καταγωγή τους. Τα επίθετά τους από Bittlinger, Wanger και Fuchs έγιναν Πίτλιγγερ, Βάγγερ και Φιξ (της γνωστής μύτρας) αντίστοιχα, αλλά τα ονόματά τους εξακολουθούν να θυμίζουν τον εθελοντικό εκπαιριστή των ηρωικών εκείνων φιλελλήνων, που δεν ξεπερνούν σήμερα τους χίλιους: Γουλιέλμος, Κοντοέα, Φρειδερίκος, Ρόζα Κάρολος, Αλβέρτος, Λουκάς κ.ά.

Είναι εξόχως συγκινητικό το γεγονός ότι στην εκκλησία τους, που τιμάται στο όνομα του Αγίου Λουκά, ο Ευαγγελιστής, έχοντας δίπλα τον ταύρο ως σύμβολό του και πάνω του την Παρθένο με το βρέφος, συγγράφει με φόντο την Ακρόπολη της Αθήνας, όπως ακριβώς φαινόταν την εποχή εκείνη από το σημείο αυτό (σήμερα βέβαια μεσολαβούν εκατοντάδες πολυκατοικιών).

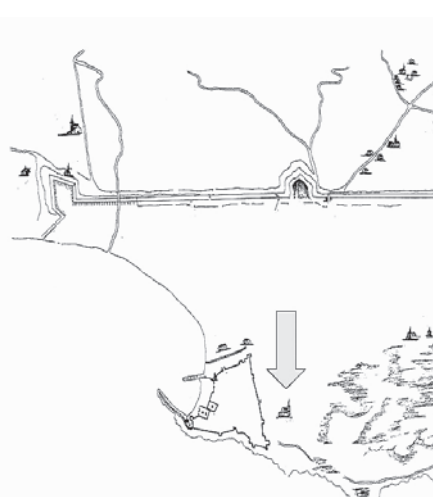
Ο καλός μας **Λουκάς Πίτλιγγερ**, λοιπόν, διαιώνιζε το όνομα του Ευαγγελιστή. Πριν τον γνωρίσουμε ως γλυκυτό νεώκορο της Καθολικής Εκκλησίας, οι παλιότεροι τον ξέραμε ως διανομέα της «Κρητικής Επιθεώρησης», με το ποδήλατο, το χαμόγελό του και την αγάπη του για τα λουλούδια. Δεν ξέρω πώς φάλλεται και γράφεται στα λατινικά η ευχή «Αγίασον τους αγαπόντας την ευπρέπειαν του οικου σου», όμως φαίνεται να περιγράφει τους Λουκάδες κάθε δόγματος και θρησκείας. Ο γιος και τα εγγόνια του, που γνωρίσαμε στην εξόδιο ακολουθία, όπως και η μικρή κοινότητα των καθολικών συμπολιτών αλλά και οι γείτονες της Παλιάς Πόλης που πήραν μέρος, και ο **Αχιλλέας Ζιμετάκης** που έγραψε στην εφημερίδα τόσο ευαίσθητα λόγια, θα τον θυμόμαστε πάντα με τις ιδιότητες αυτές.

Με την ευκαιρία θα μου επιτραπεί να κάνω μια σύντομη αναδρομή στην ιστορία του ναού που υπηρέτησε με τόση αφοσίωση και καλαισθησία και του καθολικισμού στο Ρέθυμνο γενικότερα. Ο Άγιος Αντώνιος της Παδούης (Πάντοβα) αποπερατώθηκε στις 30 Μαρτίου 1890, όπως αναφέρει η επιγραφή που είναι ενσωματωμένη στα οικήματα αριστερά πριν από την είσοδό του. Ο ρυθμός του ναού είναι νεοκλασικός, με το πολύ ενδιαφέρον θύρωμά του να επιστεφεται από αέτωμα και πάνω του να διακρίνεται ένα παράθυρο με ημικυκλικό ανώφλι. Η όλη πρόσοψη πλαισιώνεται από δύο ψηλές πέτρινες παραστάδες/γωνίες και στέφεται με ένα μεγάλων διαστάσεων αέτωμα, στο κέντρο του οποίου διακρίνεται κυκλικός φεγγίτης. Με λίγα λόγια ο ναός αυτός αποτελεί από τα πιο ενδιαφέροντα μνημεία του Ρεθύμνου του 19ου αιώνα.

Γεννάται το ερώτημα αν στη θέση του προϋπήρχε κάποιος άλλος ναός, καθολικός ή ορθόδοξος. Γνωρίζουμε ότι ένας ναός αφιερωμένος στο όνομα του Αγίου Αντωνίου κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας βρισκόταν επάνω ή πολύ κοντά στην Πλατεία (Piazza), στο ανατολικό άκρο της προς το λιμάνι, εκεί όπου άρχισε η συνοικία με το όνομα Καντάκιο (που είχε πάρει το όνομά της από τον χάνδακα που περιέτριχε το Castell Vecchio). Είναι πιθανό λοιπόν ο Άγιος Αντώνιος αυτός να βρισκόταν στη θέση όπου το έτος 1890 οικοδομήθηκε η νεότερη εκκλησία του αγίου. Οπωσδήποτε είχε προηγηθεί η οικοδόμησή του έτος 1855 ενός ομώνυμου παλιότερου ναού από τους Καπουκίνους που εξυπηρετούσαν στην εξάσκηση των λατρευτικών της αναγκών τη ρωμαιοκαθολική κοινότητα του Ρεθύμνου. Είχαν αγοράσει το σημερινό οικοπέδο τέσσερα χρόνια πριν και είχαν ανεγείρει την εκκλησία ως καθολικό της μονής τους. Φαίνεται όμως ότι ήταν ανεπαρκές ακόμη και για τις ανάγκες της μικρής αυτής θρησκευτικής κοινότητας, οπότε καταδαφίστηκε και ανοικοδομήθηκε μεγαλοπρεπώς το έτος 1890.

Οι αναγνώστες θα αναρωτηθούν αν η οικοδόμησή του υπήρξε μια σπατάλη και μάλιστα παρακινδυνευμένη, εφόσον κάθε στιγμή μέσα στην τελευταία δεκαετία του 19ου αιώνα κινδύνευε να αποτεφρωθεί από τους ασφυκτιούντες μέσα στα τείχη 15.000 και περισσότερους μουσουλμάνους Τουρκορεθύμνιους. Είναι βέβαια γεγονός ότι στην επανάσταση του 1897 ήταν που πυρπολήθηκε το Δεσποτικό, όμως άλλες τέτοιες ενέργειες δεν σημειώθηκαν τελικά στο Ρέθυμνο, σε αντίθεση με το Ηράκλειο και τα Χανιά, και το παράδοξο αυτό χρήζει περαιτέρω έρευνας. Όμως ούτε και σπάταλο ήταν τελικά το εγχείρημα της οικοδόμησής, αφού επτά χρόνια μετά το πλήρωμα της εκκλησίας αυξήθηκε εκθετικά από τις εκατοντάδες Πολωνών στρατιωτών που έφτασαν στην πόλη μας, ως μέρος του ρωσικού εκστρατευτικού σώματος κατοχής της πόλης. Αν σκεφθούμε ότι από το 1899 χρειάστηκε να έρθει στην πόλη καθολικός ιερέας και ότι στο λεγόμενο «Πολωνικό Νεκροταφείο» έχουν ταφεί τουλάχιστον 18 Πολωνοί στρατιώτες, καταλαβαίνουμε ότι το έξοδο μπορεί να ήταν μεγάλο αλλά αξίζει τελικά τον κόπο. Να θυμίσουμε ότι την περίοδο εκείνη η Πολωνία στέγαζε κάτω από τον τσαρικό ζυγό, γεγονός που είχε ανυπολόγιστες συνέπειες στους δύο παγκόσμιους πολέμους του επόμενου αιώνα.

Θα σταματήσουμε όμως εδώ την περιήγησή μας στο σήμερα, με τον αείμνηστο **Λουκά Πίτλιγγερ**, και στο παρελθόν με τις τρεις μέχρι στιγμής εκκλησίες του Αγίου Αντωνίου. Σε επόμενη συνέχεια θα αναζητήσουμε δέκα ακόμη λατινικές εκκλησίες του Ρεθύμνου, από τις συνολικά 44 ορθόδοξες και καθολικές που διέθετε η πόλη μας στις παραμονές της κατάληψής της από τα στρατεύματα της οθωμανικής αυτοκρατορίας το 1646. Τελειώνοντας θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι ο Άγιος Αντώνιος της Παδούης δεν έχει σχέση με τον γνωστό μας ομώνυμο Άγιο της ερήμου. Εκείνος ονομαζόταν Φερδινάνδος και είχε γεννηθεί στην Πορτογαλία στα τέλη του 12ου αιώνα. Σε ηλικία 15 ετών αποφάσισε να γίνει αυγουστιανός μοναχός και στα 24 του χειροτονήθηκε ιερέας. Την επόμενη χρονιά, μετά την άφιξη στην Κοϊμπρα των σωμάτων πέντε φραγκοκανών μοναχών που είχαν αποκεφαλιστεί στο Μάρκο, ζήτησε άδεια να πάει στην Αφρική για να κηρύξει. Το πλοίο στο οποίο επιβίβαστηκε εξόκειλε στην Ιταλία, όπου στην Ασίζη εντάχθηκε τελικά στο τάγμα των φραγκοκανών μοναχών και άλλαξε το όνομά του σε Αντώνιος. Υπήρξε πολυγλωσσος συγγραφέας και ο πρώτος φραγκοκανός καθηγητής σε πανεπιστήμιο. Πέθανε το 1231 στην Πάντοβα. Το επόμενο έτος ανακηρύχτηκε Άγιος της Εκκλησίας και θεωρείται από τους δημοφιλέστερους αγίους της Καθολικής Εκκλησίας. Ευχές για μια πραγματικά λαμπρή Λαμπρή σε όλους τους αναγνώστες!

* Ο Χάρης Στρατιάδακης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας strtharis@yahoo.gr, 2831055031